

IJTIMOYIY TARMOQLARNING AHOLI, AYNIQSA, YOSHLAR MA'NAVYIY-AXLOQIY TARBIYASIGA TA'SIRI

Tohirov Asliddin Baxrom o'g'li

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatika universiteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Demokratik tamoyillarni shakllantirish, fuqarolarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, joriy etish shaxs erkinligi, siyosiy jarayonlarni liberallashtirish, ko'ppartiyaviylik tizimini asosda takomillashtirish davrida demokratik normalar, jamoat va nodavlat tashkilotlari faolligini oshirish mamlakatimizda fuqarolik jamiyatini barpo etish maqsadi, vazifalari fuqarolik madaniyati bilan uzviy bog'liqdir. Agar biz fuqarolik jamiyatini yuksak fuqarolik madaniyatini namoyon etish imkoniyati sifatida tan olsak, biz fuqarolarning ma'naviy yetukligi demokratik tamoyillarni to'liq anglash omili ekanligini anglab yetamiz. Bunday jamiyatda inson tafakkurining yanada rivojlanishi, fanning rivojlanishi va texnologiya, Internet XXI asrda ommaviy axborot vositalari qatoriga kirdi. Bu degani global axborot makonini qamrab olgan muloqotning ijobiy va salbiy tomonlari ham bor. Uning esa ijobiy tomoni - 3 yoshdan 80 yoshgacha bo'lgan odamlar uchun ma'lumotlarni tarqatish va almashish, uning salbiy tomoni turli buzg'unchi g'oyalari, terrorizm, odobsizlik, diniy ekstremizm va boshqa g'oyalarni tarqatishga xizmat qilmoqda. Buni turli reklamalar, e'lonlar va kichiklar misolida ko'rishimiz mumkin. Avvaliga biz uchun ahamiyatsiz bo'lib ko'ringan kichik bir umidsizlik, keyinroq sodir bo'ldi, desak xato bo'lmaydi.*

Kalit so'zlar: *-Texnologiya, IT park, internet, global, virtual, axborot, kompyuter, tizim, ijtimoiy tarmoq, xalqaro, sun'iy dunyo.*

XXI asr axborot asri, texnologiya rivojlanishi. Butun dunyo tarmog'isiz bugungi rivojlanishni tasavvur qilish qiyin. Ma'lumki, Internet – bu ma'lumotlar va hujjatlar almashish imkonini beruvchi kompyuter tarmoqlarini birlashtiradigan xalqaro tizim. Internet keng imkoniyatlar eshigini ochdi. Uydan chiqmasdan turib, global tarmoq orqali dunyo bo'ylab kutubxonalarda sayohat qilish, yerning boshqa bir tomonidagi oliy ta'lim tizimida masofaviy o'qiyotgan talabalar sonini ko'paytirdi va hattoki elektron xizmatlar (tekst tarjima qilish, video tayyorlash, ovozli materiallar) pul ishlash uchun, shartnoma orqali amalga oshirildi. Shu sababli ham internetning ko'pgina ijobiy tomonlari mavjud. Bugungi kunda, internetga ulangan kompyuterlar va mobil aloqa vositalari deyarli har bir uyda bor. Bundan tashqari, bolalar internetdan internet kafelarda ham foydalana olishadi. Bugun, axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va uning ijtimoiy-iqtisodiy hayotning barcha jabhalarida namoyon bo'lishi natijasida, kompyuter savodxonligi barcha uchun eng dolzarb masalalardan biriga aylandi.

Dunyo yoshlari computer o'yinlari va ijtimoiy tarmoqlarga tayangan olamda ulg'ayishmoqda. Bu yaxshi albatta, ammo me'yor ham bo'lishi zarur. Bolalar virtual olam

haqiqiy olam emasligini bilishlari kerak. Ba'zida, bolalarda kattalarning ruxsati va nazoratisiz tarmoqqa kirish imkoni mavjud bo'ladi. Bolalar va o'smirlar internetdan foydalanganda, ularga kirish taqiqlangan saytlarga duch kelishi mumkin.

Albatta, bunday ma'lumot qiziquvchan bolalar va o'smirlarni jalb qilishi mumkin. O'smirlar internetda nosog'lom ma'lumotlarning bir qancha manbalariga duch kelsa, ular bu ma'lumotga ko'proq qiziqish va bunga e'tibor qaratish ehtimoli yuqori. Shu sababli, kattalar bolalarning tug'ilish onidayoq, ularga issiq choynaklarga, pichoq, qaychi va o'tkir tig'li asboblarga tegmasligi va internetdagi ma'lumot xavfli ekanligi haqida aytib berishlari zarur. Bundan tashqari, internet manbalari zamonaviy yoshlarni ulg'aytirishda nafaqat salbiy, balki xavfli ta'sir ko'rsatishini yodda saqlash muxim, chunki u ularning bilim va dunyoqarashini kengaytiradi. Ota-onalar farzandlari kompyuter o'yinlariga mukkasidan ketishini va ularga bog'lanib qolishini oldini olishga harakat qilayotgan bir paytda, ijtimoiy tarmoqlar tahdidi yanada katta xavfni paydo qildi. Bolalar va o'smirlarning hovli va ko'chalardagi muloqoti endi real hayotdan chegarasiz ijtimoiy tarmoqlarga o'tdi. Bu muloqotlar bolalar uchun juda qiziqarli chunki, birinchidan, ularda online ko'proq do'stlar orttirish imkoniyati mavjud. Online muloqot jarayonida, bolalar ular muvaffaqiyatli bolalar ekanligini ko'rsata oladi. Ular o'zlarini boshqalarning o'rnida ko'rsatishadi va turli xil yolg'on dunyolarga berilib ketishadi. Uyatchan va qo'rqqoq bolalar uchun onlayn muloqot o'z afzalliklariga ega va vaqt o'tishi bilan real hayotda samarali bo'lishi mumkin.

Internet- deyarli barcha qiziqishlarni uchratadigan joy. Ba'zan ba'zi ma'lumotlarni Internetda qidirishingiz shart emas, ularga osongina kirish mumkin, chunki ular hamma joyda mavjud. Zamonaviy pedagoglar va psixologlar virtual muloqot bolaning shaxsiy rivojlanishiga qanday ta'sir qilishi haqida hali bir xulosaga kelishmagan. Ba'zilar bu faqat salbiy xislatlarni yuzaga keltirishini ta'kidlasa, bu bolalarning shaxslararo munosabatlardagi xatti-harakati, ifodasi, yuz ifodalariga salbiy ta'sir qiladi, boshqalari virtual muloqotni zamonaviy muloqotning juda qulay va oson usuli deb biladi. Yoshlar onlayn muloqot qilishni o'rganganlarida, ularga tarmoq ularning shaxsiy ma'lumotlari, uy telefoni raqami, manzili va ota-onalari va yaqinlarining shaxsiy ma'lumotlarini taqdim etishga umuman ruxsat bermasligidan xabardor bo'lishlari kerak.

Ular virtual "do'stlari" orasida yomon niyatli odamlarga duch kelish xavfini va ular bilan haqiqiy hayotda uchrashish va ularning ishonchli odatlariga ko'ra notanish odamlar bilan dildan suhbatlashish xavfini ta'kidlashlari kerak. Har bir o'smir bunday suhbatlar ko'pincha kiber jinoyatchilar uchun juda qulay ekanligini bilishi kerak. Ommaviy spam, yolveruvchi SMS-xabarlar, ba'zi shubhali "Tanlovlar" haqidagi reklamalarga ishonmaslik - umuman olganda, kompyuterga zanjirsiz ulanishi mumkin, bu butun hayotingizda qora nuqta paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin. Xavfli ma'lumotlarga aldanmaslikni singdirish zarur.

Bugungi dunyo yoshlar soni bo'yicha butun insoniyat tarixidagi eng katta avloddir, chunki ular 2 milliard kishini tashkil qiladi. Bugungi kunda internet madaniyati, virtual madaniyat, axborot madaniyati, ma'lumotlarni boshqarish madaniyati kabi tushunchalar

hayotimizga kirib keldi. Yoshlarning internet olamida o'z o'rnini to'g'ri aniqlash va foydalanuvchilar bilan muloqot qilish, virtual olamdagi ma'lumotlarni to'g'ri tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish vaqti keldi. Pedagogik nuqtai nazardan tarmoq quyidagi xavfli ta'sirlarga ega:

❖ Internetga ulanish - davrimizning salbiy ta'sirlaridan biri;

❖ O'qish va o'rganishni yengil qabul qilish. Internetda tayyor dars ishlanmalari tufayli mustaqil ravishda uy vazifasini bajarmaslik, matematik masalalarning yechimini oson topish;

❖ jismoniy rivojlanishga salbiy ta'sir ko'rsatish xavfi, masalan, bolaning uzoq vaqt davomida faol bo'lmasdan monitor oldida o'tirishi va hokazo.

Ushbu xavflarning oldini olish uchun quyidagi tavsiyalarga amal qilish kerak:

❖ bolangiz tarmoqdan foydalanmoqchi bo'lganida nazoratdan chiqib ketishiga yo'l qo'ymang;

❖ Farzandingizga yuqorida sanab o'tilgan xavf-xatarlardan himoyalani odatlarini singdiring;

❖ Farzandingizning tarmoqqa birinchi qadamlaridan boshlab Internet nafaqat "yaxshi", balki "yomon" ma'lumotlarga ham duch kelishi mumkinligini tushuntiring;

❖ Farzandingizga tarmoqqa kirishda ro'yxatdan o'tish qoidalarini tushuntiring, ya'ni shaxsiy ma'lumotlarni taqdim etmaslik;

❖ Farzandingizga real hayotdagi kabi onlayn tartib-intizom qoidalarini eslab qolishini eslatib;

❖ Har kuni farzandingizning harakatlarini nazorat qilishni odatga aylantiring;

Fuqarolik jamiyati asoslari shakllanayotgan mamlakatimizda yoshlarimizning fuqarolik faolligini oshirish, ularda el-yurt, xalq va jamiyat oldidagi burch va mas'uliyat tuyg'ularini kamol toptirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun ham bugungi kunda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida yoshlarning intellektual salohiyatini yuksaltirishga qaratilgan mashg'ulotlar, o'quv kurslari tashkil etilmoqda. Shu tariqa, O'zbekistonda o'ziga xos, noyob, buyuk tarix va an'analarimiz asosidagi, ayni paytda zamonaviy dunyo talablariga javob bera oladigan zamonaviy IT-parklar tashkil etildi. IT iqtisodiyotni va eksportni rivojlantirishning eng qisqa va samarali usuli va bu sohaning lokomotivi hisoblanadi. IT sohasining takomillashgani bu inson kapitali, xalq sharofati bilan O'zbekiston texnologik davlatga aylanadi.

Xulosa o'rnida, biz bu "sun'iy dunyo" bilan bog'langan bo'lishimiz mumkin, biz hayotimizning eng muhim davrlarini o'tkazib yubormoqdamiz, bizga nimadir yetishmayapdi. Bir kun kelib biz internetdan foydalanmasak, kunimiz qanchalik unumli ekanini tushunamiz. Shunday ekan, biz internet girdobida umrimizni zoe qilmasdan o'zimizni himoya qilishimiz kerak. Har bir irodali yosh avlod vaqt o'zining eng qimmatli boyligi ekanligini tushunib, uni kimga, nimaga sarflashni juda yaxshi biladi. Ular turli xil Internet hujumlariga qarshi immunitetga ega bo'ladilar. Ijtimoiy tarmoqlardan umuman

foydalanmaslik emas, balki me'yorida foydalanish muhim. Chunki bizga berilgan umrni samarali o'tkazish har birimizning o'zimizga bog'liq.

REFERENCES:

- 1.Karimov I.A. We are building our own future with our own hands. We build our future with our own hands. 7 vol.-T .: «Uzbekistan», 1999. 303-p.
2. Mirziyoyev.Sh.M. Our most important task is to create an environment of innovation in the worldview of our people. 2017. pp. 68-72
- 3.Pharobi. A city of noble people. -T .: "People's Heritage named after A.Qodiriy" publishing house, 1993.162 - p.
4. Saidqosimov A. Political activism and civic spirituality // Society and governance. – Tashkent: 2007. - №2, -B. 50 -51.
- 5.X. Ibragimov, Sh.Abdullayev. Theory of Pedagogy. T. «Science and technology» 2008,